

Fotó: GROSSCHMID ERIK

gezték. A szokatlan hideg tél következtében a homlokzat erősen megrongálódott, ezért a szétfagyott körcerkélyt újra kellett önteni. A munkálatokat megfelelő szakember híján az építésztechnikus végezte.

A felújítási munkák költségét az IKV vállalta. Az épület felhasználási jellege nem változott, továbbra is a szegediek, főként az egyetemisták kedvelt „törzshelye” maradt.

1991-ben a bérleti jogot egy bank nyerte el és jelentős pénzüsszeggel járult hozzá az épület felújításához.

Számos lehetőség közül a Városfejlesztési Bizottság választott, és a Szegedi IKV-ra bízta Koczor György tervei alapján a felújítási munkálatokat.

Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal főfelügyelete alatt hajtották végre a 36,3 millió

forintos, külső-belső homlokzat és tetőfelújítást, a lakások kivételével. Az építésvezető a Szegedi Nemzeti Színház felújításánál közreműködő, s nagy tapasztalattal rendelkező Darvas Tamás volt.

Pincefödémcsere után a pénzintézet korhű, ízléses üzlethelyiségét hozták létre.

Az épület az eredeti funkcióhoz igazítva, a közízlésnek megfelelően, mint műemlék, tulajdonosának és alkotójának nevét megőrizve, méltó arculatot kapott a turisták és a csak egy-egy pillanatra megálló és szemlélődő városlakók számára.

Majzik Andrea

Riposztmodern

Szeged városa igazán nem panaszkodhat, hogy nem részesülhetett a szocializmus építésének áldásaiból, legalábbis, ami az építés szó legelemibb jelentését, új épületek emelését illeti. Városunkban járva-elve nehéz a tekintetünket úgy a horizontvonal fölé emelni, hogy látószögünkbe ne küzdené be magát a modern magyar építészet néhány „remek” (és néhány tényleg remek) rekvizituma. Noha a város az ötvenes években déli határ menti fekvése (láncos kutya, stb.) és bűnös város volta miatt (lovas tengernagy stb.) szállaként szúrta Rákosi jobb szemét; ezt a „szerencsés helyzetet nem tudta kihasználni. Mit értek ezen? Néhány akkoriban hasonló cipőben járó település, pl. Sopron, Kőszeg, ennek a negatív hozzáállásnak, elzárásnak köszönheti, hogy történelmi arculata megmaradt. Szeged azonban Komócsin elvtárs vezetésével stréberebb volt ennél, villámgyorsan behozta lemaradását. Lebontotta legrégebb házait (Palánk) és szétbombázta a két évtizede még oly legendás, egységes eklektikus városképet. Ez a sokat szidott eklektika tette Szegedet egyedül álló európai kuriózzummá.

Nosza, rajta, rendszerváltás keménytökű építészei, tettek itt a tér, mutassátok meg nekik, hogyan is kell ezt csinálni! Helyrehozni való van bőven! Lakótelepek, megcsontított városrészek, kigúvadt szemmel csótányt hajkurászó panelek, pszihopatak, arrogánsak... Hát mitagadás, elkezdtek a rendcsinálást, életünk humanizálását! Ide egy zárterkély, oda egy boltív... Húzzunk gyorsan magastetőt, cserepeset a fejünkre, mert még megfázunk! Aprópó, zárterkély! Sokan úgy tudtuk, a zárterkélyek városa Győr. Jelenthetem, ez az adat már a múlté, Szeged ebben a versenyben csúnyán elporolta a barokk Győrt; igaz, a XXI. sz. kezdetétől egy sóhajtásnyira. Ez kétségtelenül a polgári öntudat kialakulásának igen biztató jele. Hát örüljünk neki együtt!

No, ezután a kis csujogtatva buzdítás után vegyük számba az eredményeket! Amennyiben valaki megkönnyebbült volna, hogy a szegedi városképet ért pusztítások sorozatának ezzel vége, kérem, ne tegye! Lássuk, hányadán állunk, de figyelmeztetek mindenkit, legyen résen, mert a módszerek finomodtak ugyan, de alattomosabbakká is váltak.

Amennyiben fürkésző pillantásunkkal nem a Belvárosra koncentrálnak, ahol a helyzet változatlan, akkor figyelemre méltó dolgokat tapasztalunk.

Szeged valamikor nagyon hangulatos, rengeteg intim részlettel megáldott külvárosi, mezővárosi utcái rohamosan vesztik el jellegzetességeiket. Napjaink legjellegzetesebb műfaja itt és általában a város egyéb területein is, a társasház, családi ház beépítés. Általában két jellemző tendencia figyelhető meg. Egyik oldalon végtelenül sivár – ez állítólag nemes egyszerűség (sic!) – igénytelen épületek, máshol ízléstelenül giccses, túlformált mézeskalácszházak (Csongrádi sgt. – Nagykörút sarok). Mindkét „stílus” alapvető „eleme” a fakezű előadás, ötlettelenség, utcakép, környezet semmiibe vétele. Hiába lepi el mind egyiket az elmaradhatatlan magastető, ami az egyetlen halvány, de nagyon gyenge kísérlet a házak esztétikailag igényesebbé tételére. (Csakhogy ettől egy ház sem lesz jobb, maximum felülről nem látszik.)

A Tisza Lajos körúton kívüli részeken szintén az árvíz után épült házak eklektikus architektúrája dominál. Ez a fajta építészet a Belváros megépült épületeinek stílusát követte, valamint a barokk-klasszicizmus korában kialakult arányokat. A város kialakult arculatában ezek e területek fontos kiegészítők voltak és a Belvárossal egyfajta egységet alkottak. Ezt most a teljes megsemmisülés fenyegeti.

Ez azért is furcsa, mert napjaink „sztárepítészei” szívesen nevezik magukat posztmoderneknek. A modern építészet követőivel szemben, akik általában ellenszenvvel viselkedtek a manierista és eklektikus stílusok iránt, a posztmodernek pont ebből tanultak a legtöbbet. Úgy látszik olyan biztosnak érzik helyüket az örök építészeti pantheonban, hogy elődeik (és mestereik) munkái fölött irigylésre méltó nyugalommal törnek pálcát. Ezzel viszont épületeik pont az általuk hirdetett múlthoz, tradícióhoz való kapcsolódást veszítik el, amely kapcsolatban a láncszemek az előző korok épületei. A magyaros posztmodernnek óhatatlanul szüksége van a múlt emlékeinek fennmaradására, identitásának, kontextusainak megőrzéséhez. Kérdés persze, hogy szegedi építészeink ismernek-e egyáltalán valamiféle irányzatot, tartoznak-e valahova, vagy csak egyfajta szükségleti építészet az övék (ettől még lehetne jó)? Ha igen, akkor maguk alatt vágják a fát.

A külső területek így kezdenek egy arctalan masszává összefolyni. Alsóvárost az újjazdagok házai, Móraváros még sok értéket őrző részleteit a cigányok, Felsővárost szintén az újjazdagok és még korábban a lakótelep tették tönkre. Érdekes módon az ország városaiban sokszor más szemlélet uralkodik. A szecesszió előtti házakat nagy becsben tartják, szívesen laknak bennük. Érdekes az is, hogy a legvadabb ún. organikus is tud (pl.

Pécsett) földszintes házak közé nem háromszinteset rakni, és ha le is bontanak egy-egy épületet, a városszerkezet folytonosságát megőrzik. Házaikat – habár jómagam konzervatívoknak, túlfőmáltaknak, nem-mainak érzem ezeket – kétségtelenül átlengi valami múlt századi nosztalgia. Nem biztos viszont, hogy helyes ez az archaizálás. Pécs, Kaposvár organikusok által épített házaik lehet nem szeretni, de valamilyen hatással mégis vannak az emberre (néha giccesek ugyan), és a városnak sem okoznak sérüléseket.

És mi a helyzet Szegeden? Hol van ennyi ocsmány társasház? És egyáltalán ennyi társasház? Ennyi társ? És mik ezek? Miben különbözik a paneltól, azon kívül, hogy talán nincs benne csótány és nem a város legszélén éktelenkedik?

A kert lebetonozva autóknak. Nézzük meg elképesztően fülresikerült alaprajzaikat, homlokzataikat. Tévedés. Csórikám kiszabadul a panelból, kuporgatott kis pénzéből, és mit kap? Esetleg menjünk el az új Hungáriához! Fapofa, aki nem kap röhögőgörcsöt, vagy nem sírja ki a két szemét, a tér túloldalán büszkélkedő építmény láttán. Próbálkozik az építész, lát Pesten egy Erzsébet téri Finta-házat, és úgy dönt: ez a fallikus kupola nekem pont megfelel. Mindjárt tett belőle kettőt, szimmetrikusan, plusz beirdalva. Igaz, hogy a házat a sarkokon képtelen volt befördíteni, és így bütüvel áll rá az utcára, amiért egyetem másodikba elégtelent kapott volna... A színezésre felesleges szót vesztegetnünk...

Nem érdemes kifejezteni városnéző sétánkából az új rókusai általános iskolát sem. Ez a ház, ha gurulni tudna, eltolhatnánk a giecskiállításra, két kertitörpe közé. Humanizálta a lakótelepet! Szegény gyerekek, ezt a nyolc évet fejen állva is kibírjátok. Palánkai Tibor, a local hero, „alkotása” ez, akinek művein lehet vitatkozni. (Áldásos tevékenységét legutóbb épp a JATE Klubban fejtette ki.) De az ő keze legalább elsül egyszer-egyszer (pl.: Zárda u., Oroszlán u. udvara). Csapong a stílusok között, de legalább ismeri a szakirodalmat. High tech bankház, posztmodern archaizálás és Makovecz-imitátor temploma Szentmihályteleken... Valójában ő is a társasházak mestere. A barokk, mindenáron manzárdtetősöké.

Nem vagyok ortodox városvédő. Tudom, hogy a város örökké változik, és hogy Szeged városképének nem egyes elemei, hanem összképe értékes. Elméletileg tehát, a házak cserélődhetnek, egy-két kivétellel, és minden kornak joga van letenni a névjegyét. Ez azonban akkor igaz, ha mai épületeink képesek kifejezni saját korukat, annak legalább átlagos színvonalán állnak. (Tulajdonképpen, persze, ezek is kifejeznek valamit: a nagy magyar tehetetlenséget, tehetségtelenséget.)

Önmagammal kerülök látszólagos ellentmondásba, ha pozitív példának az oly sokszor elátkozott modernizmust, a szegedi modernizmust hozom fel. Ez a korszak is nagyon sok rossz épületet termelt ki magából. Lakótelepeket, indokolatlan helyen épített magas házakat, hangsúlyokat hangsúlytalan helyeken, és fordítva. Néhány sikeres alkotás született, annál is inkább, mivel az előbb felsorolt hibák főleg a várostervezés körébe tartoznak. Modern építészetünkéről azért is kell szólni, mert az utóbbi évek meg nem értése létükben fenyegeti őket.

Első helyen említtem a Sellő-házat, mint a stílus legjobb alkotását. A megfelelő helyen jelöli ki a legszűkebb Belváros határát a rakparton. Jóval magasabb tömegével a környezet fölé emelkedik, ezt használta ki tervezője (Borvendég Béla) a lépcsőház plasztikus formálásával. A ház egyébként is Le Corbusier festői, szoborszerűen formáló stílusát idézi fel, amely a Mies von der Rohe nevével fémjelzett puritánabb modernizmussal szemben állva, azóta is a kialakuló irányzatok alapköve (pl.: a posztmoderné is, lásd Venturit). Mivel az épület tiszta, egységes gondolatmenet alapján épült, nincs szüksége a formális illesz-

kedés mankóira, magastetőre, környezeti elemek szolgái másolására. Saját jogán áll ott, ahol áll. Igaz, mint említettem, városképi helye is nagyon jó. Nézzék meg, milyen szép a tiszai oldal, mely a posztmodern folk-kultuszát előlegezi meg, és a szabadon alakított lépcsőelőtér finnes jellegű környezeti kapcsolata. A Sellő-ház mostanában a támadások keresztüüzébe került, pedig büszkék lehetnének rá. Ezen közben az új rókusi giccsbányának, és a Csongrádi sugárúti kis ékszerdoboznak tapsolnak. Szomorú volna, ha bemutatott épületünk arra a sorsra jutna, mint a Dugonics tér–Kárász utca sarkán álló sorstársra. Amint láthatják, ezt Mária Terézia sárgára festették, elvéve ezzel a ház enyhén mediterrán ízét, hűvösen előkelő fehér színét, ami nagyon jól állt neki. Nyilván nincs még elég sárga ház a Kárász-dűlőn, meg a város többi részén. Szerencsére még így is nagyon szép emléke korának. Jobb kísérlet a Napsugár kocsma melletti ház átalakítása. Ez sem rossz épület és egy kis élénkség nem ártott meg neki. Inkább nem említtem meg, hogy sárga és ciklámen felületek váltakoznak rajta. Csak a most átalakított, felújított Mikszáth utcában ez a két szín legalább féltucat házon váltakozik. Érdekes megnézni a Hódmezővásárhelyen mostanság restaurált épületeket. Ott mertek színezni. Itt Szegeden, ahol a postatornyot, ezt az egyértelműen technikai létesítményt is barokk sárgára mázolták, miért tettek volna másként egy egyszerű lakóházzal? Gyönyörű a torony köré épített, hódfarkú cseréppel fedett kis kastély is. Oda illlett! Miközben Szeged talán legvagányabb modern épületét, a Fáklya mozit, állítólag a lebontás veszélye fenyegeti. Ezekhez képest örülni lehet, hogy a Somogyi-könyvtár épületét – úgy tűnik – mindenki elfogadja. Nem csoda. Sikeres alkotás, funkciójának megfelelő, jól egészíti ki a Dóm teret. Ráadásul annak ellenére szeretik, hogy egy – idézem – „lapostetűs panelház”.

Ezzel a rövid felsorolással (a sor nem hosszan, de folytatható lenne) Szeged építészeti fejlődésének ellentmondásaira szeretnék utalni, a közelmúltat egyértelműen elutasító építészeti gondolkodás érveinek gyengeségére figyelmeztetni. Kérdés, fejlődik-e Szeged építészete? Gondolkozzunk el, mi a jobb, a lakótelepek szőfukar sivársága, vagy csodálatos új épületek gyenge színvonala, hazug, zavaros zagyvasága, exhibicionizmusa? A modern építészet nemzetet emésztő kozmopolitizmusa, vagy a hazai pseudo-posztmodern magyarok kisstílűsége?

A káosz tehát, fokozódott. Szeged messze van az európai építészet nagy központjaitól. Városunk alkotóitól pedig nem várhatjuk el, hogy megváltsák az építészet nagy mai problémáit. Nem várhatjuk el, hogy kockáztassák egzisztenciájukat, különösebben erőködjenek. Már csak azért sem, mert erre igazából nincs is igény. Miért álljon fel söre mellől az esti film közben, hogy új terven rágódjon? Csak a biztosat, lehetőleg nem melléfogni!

Azon gondolkodom: nem unatkoznak? Mert épületeik számunkra, járókelők számára, unalmasak... azaz, dehogy... jót bosszankodhatunk, dühönghetünk a „műélvezet” során.

És azért ez... egyfajta szórakozás.

Pap Ádám